

Karakol Cemiyeti

Mondros Mütarekesi'nin hemen sonrası, İstanbul'daki azınlıkların taşkın hareketlere başlaması ve özellikle İtilaf gemilerinin İstanbul önlerine gelmesi ile bir kıyıma girişebilecekleri olasılığı, İstanbul'daki askerî kesimin ve esnaf teşkilatlarının hızla örgütlenmesi zorunluluğunu doğurmuştur. Bu kapsamdaki örgütlenmelerden biri olan Karakol Cemiyeti, önce Ermeni komitacılarına, sonra İstanbul'u işgal ve kontrolleri altına almış düşman kuvvetlerine ve yerli iş birlikçilerine karşı İttihatçılar tarafından kurulmuş, Millî Mücadele'ye personel, silah ve teçhizat kaçırmaya ve haber alma hizmetleriyle büyük yardımlar sağlamış, gizli Millî Mücadele gruplarının ilk ve önemlilerinden birisidir. Cemiyetin kuruluş tarihine ilişkin çeşitli kaynaklarda değişik tarihler bulunmakla birlikte, dönemsel gelişmeler ile cemiyetin faaliyetleri dikkate alındığında, Kasım 1918 ortalarında kurulmuş olması kuvvetle muhtemeldir. Karakol Cemiyeti'nin fiili kurucuları, İttihat ve Terakki'nin sivil kanadından Talat Paşa'nın sağ kolu olan Kara Kemal ile askerî kanattan Kurmay Albay Kara Vasıf Bey'dir. Her ikisi de yürekten Enver Paşa'ya bağlıdırlar. Kuruluş ve teşkilatlanma safhalarında rol alan önemli şahsiyetler arasında; Sabık İaşe Nazırı Kara Kemal, Kurmay Albay Kara Vasıf, Emekli Yüzbaşı Baha Said, Albay Galatalı Şevket, Yenibahçeli Ahmed Şükrü (Oğuz) Bey, Halil (Kut) Paşa, Dr. Abdülhak Adnan (Adivar), Kel Ali (Çetinkaya), Çerkez Reşid, dava vekili Refik İsmail, sevkıyatçı Ali Rıza, Kurmay Yarbay Kemaleddin Sami, Kurmay Albay Edib Servet, Piyade Yarbayı Japon Rıza, Kurmay Yarbay Çolak Salâhaddin, Süvari Yarbayı Hüsameddin (Ertürk), Emin Ali, Topkapılı Mehmet Beyler sayılabilir. Anılan kişilere bakıldığında büyük kısmının zamanın bilinen İttihatçı şahsiyetlerinden oldukları görülecektir. Cemiyetin idare merkezi, Bab-ı Âlî Caddesi'ndeki Resne Fotoğrafhanesi'nde Baha Said Bey'in bürosudur. İstanbul'da gizli olarak kurulan bu ilk direniş grubuna, "Beşler Grubu" adı verilmek istenmişse de, daha sonra (K.G.) parolası ile tanınmıştır. Beşler Grubu'nun kurucusu Kara Kemal Bey, grubun fazla itibar görmemesi nedeniyle yeni arayış içerisine girmiştir. Bu faaliyetlerdeki ana gaye, İstanbul ve diğer illerde bulunan İttihat ve Terakki teşkilatını elden çıkarmamak ve bunların yeni bir isim altında olsa da varlıklarının devam ettirilmesini sağlamaktır. Rum ve Ermenilerin elindeki ticaret ve sanayinin Türkleştirilmesi sürecinde önemli rol oynayan Cemiyetin dayanaklarından birisi, Teşkilat-ı Mahsusa'nın alt yapısı olmuştur. Karakol Cemiyeti nizamnamesinin, birinci maddesinde amaç, "*Karakol Cemiyeti, milletin vahdet, hürriyet ve hâkimiyet-i mutlakasını ve vatanın siyasi ve coğrafi ve iktisadi tamamı ve istiklalini temine çalışır. İşbu mukaddesat-i tabiiye-i millîye ve mülkiyeyi muhil (ihlal eden) her nevi ukud (akit), kuyud (kayıt) ve şurutu (şart) suret-i kat'iyede red ve keenlemyekûn ad ve ilan eder.*" şeklinde açıklanmaktadır. Cemiyet, bu amacı gerçekleştirmek için, İstanbul'da ortaya çıkan birçok yerel grubu bünyesinde birleştirmiştir. Türk güvenlik güçlerini denetim altında tutarak, İstanbul ile Anadolu arasındaki ilişkiyi sağlamaya çalışmıştır. Telgraf memurlarını ve gümrük muhafaza memurlarını kadrosuna almaya, İstanbul'dan elde ettikleri haber ve malzemeyi çeşitli şekillerde Anadolu'ya ulaştırmağa gayret göstermiştir. Mustafa Kemal Paşa daha Samsun'a çıkmadan önce Fethi (Okyar) Bey aracılığıyla bir gizli örgütün kuruluş çalışmalarından haberdar edilmiştir. Ancak bunun adının "Karakol" olduğu söylenmemiştir.

Cemiyet, çalışmalarında Mustafa Kemal Paşa'nın yanında yer aldığını belirtmekle birlikte, gizliden bir başka düşünceyi de geliştirmeye çalışmaktadır. Bunda yurt dışında bulunan İttihat ve Terakki önderlerinin direktiflerinin etkili olduğu muhakkaktır. Amaç, Mustafa Kemal Hareketi'nin, İttihat ve Terakki uzantısı olduğu havasını yaymak, hatta ikna edilmesi durumunda Mustafa Kemal Paşa'yı da bu çizgiye çekebilmektir. Sivas Kongresi sırasında, Mustafa Kemal Paşa'ya karşı Osmanlı Hükûmeti de aynı propagandanın içindedir; çünkü halkta İttihat ve Terakki'ye karşı büyük bir tepki vardır. Karakol Cemiyeti, beş kişiden oluşan bir genel merkez ve grup çalışmalarını yürütecek beş daireye

bölünmüştür. Her daire başkanı diğer üyelerin bilgisi dışında şubeler açmak ve istediği elemanı alma yetkisine sahiptir. Bunlardan birinci daire; siyaset, haber alma, dış işleri; ikinci daire, ordu, silahlanma, seferberlik, harp harekâtı, zararlı örgütlerle ilgilenme; üçüncü daire, sevkıyat, haberleşme; dördüncü daire, grubun ihtiyacı olan parayı sağlama, beşinci daire; propaganda, şubelerin açılması, özlük işleri, mahkemelerle uğraşması şeklinde tasarlanmıştır. Yapısal anlamda basın, propaganda ve casusluk bölümlerinde Ali Rıza, Kemaleddin Sami ve Edip Servet Beylerin önemli rol oynadıkları görülmektedir. Ali Rıza Bey, İleri gazetesinde yazılar yazmaktadır. Cemiyetin basın yoluyla mücadelesinde genellikle uyandırıcı ve halkı aydınlatıcı bir politika izlenmiştir. İstanbul'da Kafkas Fırkası Kumandanı bulunan Kemaleddin Sami (Berlin Büyükelçisi), propaganda çalışmalarını genellikle Aydınlar Grubu ile oluşturmuştur. Karakol Cemiyeti'nin, Teşkilat-ı Mahsusa'nın bazı eski elemanlarına ve benzer yönetim anlayışına sahip olması dikkate alındığında, propaganda çalışmalarında, Teşkilat-ı Mahsusa'nın kullandığı yöntemlere paralel faaliyetler göstermiş olduğu söylenebilir. Teşkilat üyeleri hücrelerden mürekkeptir ve üyeler 55, 88 veya 555 gibi kodlar ile tanınmaktadır. Ayrıca bazı şahıslara kod isimleri de verilmiştir. Mesela, Mustafa Kemal (Atatürk) (Nuh), Şevket Galatalı (İsa), Kara Vasıf (Cengiz) ve Ali Fuat (Cebesoy) ise (Musa) olarak anılmıştır. Kısa zamanda örgütlenme çalışmalarını tamamlayan Karakol Cemiyeti'nin, Millî Mücadele'ye yaptığı en büyük hizmet, İstanbul'dan Anadolu'ya silah ve cephane ile subayların kaçırılmasının sağlanması, İngiliz Muhibleri Cemiyeti gibi kuruluşlar ile İstanbul Hükümetlerinin planlarını ve faaliyetlerini Mustafa Kemal Paşa'ya haber vermesi olmuştur. Türk haklarını, İngiliz, Fransız ve İtalyanlara anlatmak ve kamuoyu oluşturmak propaganda bölümünün görevleri arasındadır. İlk zamanlardaki tecrübelerden sonra bir yandan düşman karargâhlarına, bir yandan da işbirlikçiler arasına sızma harekâtları yapılmıştır. Yabancı elçilik personeli arasına konulan ajanlar aracılığı ile çok sayıda belge elde edilmiş ve aleyhte karar ve bilgiler şifreli telgraflarla Anadolu'ya ulaştırılmıştır. Cemiyet, İstanbul'dan Anadolu'ya geçmek isteyen asker ve sivillerin güvenilir olduklarını göstermek amacıyla "tavassut (aracılık) belgesi" vermiştir.

Cemiyet bir yandan Anadolu'nun direktifleri doğrultusunda çalışırken, diğer yandan da ittihatçı liderlerden emir almıştır. Halil Paşa'nın İstanbul, Nuri Paşa'nın Ardahan'daki İngiliz kışlası cezaevinden kaçırılması, Geçici Türk İhtilal Hükümeti'nin temsilcisi olarak, 11 Ocak 1920'de Baha Said Bey'in Bolşeviklerle imzaladığı anlaşma, bunun açık bir göstergesidir. Beşinci daireye bağlı olduğu hissettirilen bir Ulusal Ordu'dan söz edilerek, "*Bir başkomutanın, genelkurmayın, kolordu ve fırka kumandanlarının bulunduğu, bunların kim olduğunun ve görevlerinin gizli tutulduğu*" belirtilmiştir. Karakol, Anadolu'da örgütlenebilmek amacıyla bütün ordu makamlarına ve sivil kurumlara tüzüğünü dağıtmıştır. Durumun farkına varılır varılmaz, Mustafa Kemal Paşa, 9 Ağustos 1919'da bütün kuruluşlara gönderdiği bir genelge ile "*Cemiyetle bir ilişkisinin olmadığını, tüzüğe uyularak ikilik yaratılmamasını, Cemiyeti kimlerin kurduğunu araştırttığını*" belirtmiştir. Karakol Cemiyeti ile Mustafa Kemal Paşa arasındaki uçurum, cemiyetin tüzüğünün Anadolu içlerindeki askerî birliklere kadar gönderilmesiyle iyice kapatılamaz olmuştur. Cemiyetin, Millî Mücadele Hareketi'ni İttihat-Terakki'ye bağlama girişimi, Mustafa Kemal Paşa tarafından farkına varılmıştır. Mustafa Kemal Paşa, Sivas Kongresi sırasında Kara Vasıf Bey ile yaptığı görüşmede, bu tepkisini açıkça göstermiştir. İstanbul'da çok güçlü olan cemiyetin tümüyle Mustafa Kemal Paşa'ya bağlanması veya denetime alınması gerçekleşmemiştir. Cemiyet yöneticilerinin de bu durumun farkında olması, Mustafa Kemal Paşa'nın izni olmaksızın, kendilerini Bolşevikler ile anlaşma yapabilecek kadar güçlü görmelerine yol açmıştır. Cemiyetin İstanbul ağının güçlülüğü nedeniyle, bir bakıma mecburiyetten kaynaklanan ilişkinin en güzel örneği, Kara Vasıf Bey'i örgütü kurarken sergilediği tutum nedeniyle samimi bulmadığını dile getiren Mustafa Kemal Paşa'nın, onu İstanbul'da muhatap kabul etmesidir. Mustafa Kemal Paşa, tüm bu gelişmelere karşın cemiyetin geniş istihbarat ağından ve İstanbul'daki etkinliğinden son noktasına kadar yararlanmıştır. Karakol Cemiyeti'nin faaliyetlerine ilişkin olarak, "*gayeye hizmet*" konusunda yetersiz kaldığı

düşüncesinde olan Mustafa Kemal Paşa, 12 Mart 1920 tarihinde Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanı Albay Şevket Bey'e bir yazı göndermiştir. "İstanbul'da filli hareketler ve özel teşebbüsler için kurulacak silahlı teşkilatta bile, Müdafaa-i Hukuk Tüzüğü ekinin uygulanması gerektiği, Karakol Cemiyeti'nin tüzüğünün uygulanmaya çalışılmasının, cemiyetin başlıca başarısızlık sebebi olduğu" ifade edilen bu yazıda, "Cemiyetin genişleme çalışmaları çerçevesinde oluşturulan yeni gruplara girenlerin adlarının güvenilir bir vasıta ile gönderilmesi" talep edilmektedir. Mustafa Kemal Paşa'nın, Sivas Kongresi esnasında görüştüğü Kara Vasıf Bey'e, "Karakol teşkilatı rumuzuyla, talimatıyla ve hatta şahıslarıyla tarafımızdan ilga ve iptal edilmiştir..." şeklindeki emrine karşın, 12 Mart 1920 tarihli yazı dikkate alındığında, Cemiyet'in faaliyetlerine devam ettiği anlaşılmaktadır. Cemiyet ile Anadolu arasındaki bu gergin ilişkiler sürmekte iken, İtilaf Devletleri'nin 16 Mart 1920'de İstanbul'u işgal etmeleri üzerine cemiyet dağılmış, Kara Vasıf Bey'in de içinde bulunduğu mühim simalar tutuklanarak Bekirağa Bölüğü'ne götürülmüş, bir kısmının Anadolu'ya geçmesinden sonra, İstanbul'da çeşitli gruplar ortaya çıkmıştır. Türk milletinin kolay teslim olmayacağını anlaşılmaması ve Yunan kuvvetlerinin başarısızlıkları karşısında İtilaf Devletleri, İstanbul'un işgalini, Millî Mücadele'yi yok etmenin bir çaresi olarak görmüşler, ayrıca gizli cemiyetlerin Anadolu'ya silah ve cephane sevkıyatı ile istihbaratını durdurmanın en kestirme yolu olduğunu düşünmüşlerdir. Ancak Karakol Cemiyeti'nin oluşturduğu semt örgütleri, yeni grupların kısa zamanda kurulması ve güçlenmesinde en önemli faktör olmuştur. İstanbul'da kalan cemiyet üyeleri gizlenerek ikinci bir teşkilatı kurmak için çalışmışlardır. İşgalden sonra Kara Vasıf Bey'de bulunan Karakol Cemiyeti mührü ve merkez kuruluna ait şifre anahtarı Yüzbaşı Emin Ali Bey tarafından alınmıştır. İkinci Karakol Teşkilatı, Yüzbaşı Emin Ali Bey, Kurmay Albay Edip Servet, Topçu Teğmen Muhlis, Cizreli Lami Bey (Diyarbakır milletvekili) Abdülkadir Bey (Daha sonra Ankara valiliği yapmıştır.) ve Tolcalı Süleyman tarafından yeniden oluşturulmaya çalışılmıştır. Ancak Emin Ali Bey'in bu derleme ve toplama gayretleri sonuçsuz kalmıştır.

Karakol Cemiyeti'nin devamı olan Zabitan Grubu, Cemiyetin Üsküdar Şubesi Reisi Kurmay Yarıbay Muğlalı Mustafa Bey tarafından 27 Ekim 1920 tarihinde yeniden yapılandırılmıştır. Zabitan Grubu, Karakol Cemiyeti'nin mührünü kullanmaya devam etmiş. Anadolu'ya istihbarat temini yanında subay, silah ve cephane sevkinde başarılı hizmetler vermiştir. Fakat belirli bir tarihten sonra, kuruluşu aynı tarihlere rastlayan ve Ankara tarafından kurulan Hamza Grubu ile rekabete girişmesi ve yeterli tetkik-tahkik yapılmadan Anadolu'ya gönderilen subayların bazılarının İtilaf devletlerine hizmet ettiklerinin anlaşılması, kendilerine tepki gösterilmesine sebep olmuştur. Özellikle, Cemiyet mührünün İngilizlerin eline geçmesi ve bu mühür ile Anadolu'ya çok miktarda subay gönderilmesi, cemiyetin büsbütün gözden düşmesine neden olmuştur. Bilindiği gibi İngiliz casusu Mustafa Sagir, Karakol mührünü taşıyan bir vesika ile Anadolu'ya gelmiş, söz konusu mühürdeki bazı değişiklikler Ankara tarafından fark edilmiştir. Ayrıca, İngiliz Muhibleri Cemiyeti Üyesi Yüzbaşı Ahmet'in, Harbiye Nezaretinin koridorlarında, Anadolu'ya gideceklere verilen vesikalarla dolaştığının tespit edilmesi ve grup mensuplarından bazılarının kahvehanelerde görevlerini ifşa etmeleri, cemiyete olan samimiyeti menfi yönde etkilemiştir. Bütün bu olaylar Cemiyetin, Ankara tarafından tecrit edilmesine sebebiyet vermiş ve bazı üyelerinin yabancı casus teşkilatları ile işbirliği halinde bulunduğu zannı hâsıl olmuştur. İşte bütün bu olumsuz olaylar neticesinde, Zabitan Grubu'nun bir müddet sonra adını değiştirdiği ve yine Muğlalı Mustafa Bey başkanlığında Yavuz Grubu olarak faaliyetini devam ettirdiği anlaşılmaktadır. Muğlalı Mustafa Bey'in yakalanma tehlikesi sebebiyle, Eylül 1921'de İstanbul'dan Anadolu'ya geçmesinden sonra Yavuz Grubu'nun faaliyetleri sekteye uğramıştır. Cemiyetin faaliyetlerinde ittihatçı geleneği sürdürmek istemesi ve Mustafa Kemal Paşa'nın otoritesi dışında ve kendi inisiyatifinde hareket etmesi, en ufak güç kırıntısının bile organize ve etkili bir şekilde kullanılmasının zorunlu olduğu bir ortamda Ankara ile ilişkilerinde olumsuzluklar yaratmakla birlikte; istihbarat, personel-silah-mühimmat-malzeme sevkıyatlarındaki çalışmalarının, Millî Mücadele hareketi için önemli olduğu muhakkaktır. İstanbul'un işgali

sonrasında, İtilaf Devletleri'nin özellikle Karakol Cemiyeti'nin üstüne gitmesi de faaliyetlerinin etkili olduğunun bir göstergesidir. Dağılma sürecine giren Cemiyet belki ismen işgal sonrası ortadan kalkmışsa da, Teşkilat-ı Mahsusa'nın tecrübelerinden de yararlanarak oluşturduğu kadrosunun alt yapısı, faaliyetlerine devam edebilen ve sonradan kurulan diğer gizli gruplar için temel teşkil etmiştir.

Karakol Cemiyeti orijinal mührü

Karakol Cemiyeti'nin İngilizler tarafından ele geçirilen ve işaretli olan mührü

Ortakdaki yıldızın etrafında, "*Hukuk-ı beşer ve İstiklal-i millîyi muhafaza eder.*" ibaresi bulunmaktadır.

Serdar YURTSEVER

KAYNAKÇA

ATATÜRK, **Nutuk**, Bugünkü dille yayına hazırlayan Zeynep Korkmaz, Başbakanlık Basımevi, Ankara 1984.

AYDIN, Mesut, **Millî Mücadele Yıllarında İstanbul'da Faaliyet Gösteren Gizli Gruplar**, Ankara Üniversitesi, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 1989.

AYSAL, Necdet, **Ulusal Bağımsızlık Savaşı'na İstihbaratın Etkisi (23 Nisan 1920-20 Ekim 1921)**, Ankara Üniversitesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1998.

ÇUKUROVA, Bülent, **Kurtuluş Savaşında Haber Alma ve Yeraltı Çalışmaları**, Ankara 1994.

- DEMİREL, Emin, **Teşkilat-ı Mahsusa'dan Günümüze Gizli Servisler**, IQ Kültür-Sanat Yayınları, İstanbul 2002.
- DÖNMEZ, Cengiz, **Millî Mücadeleye Karşı Bir Cemiyet: İngiliz Muhibleri Cemiyeti**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1999.
- GÜRBÜZ, Musa, **Karakol Cemiyeti**, Ankara Üniversitesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1987.
- HİÇYILMAZ, Ergun, **Osmanlıdan Cumhuriyete Gizli Teşkilatlar**, İstanbul 1994.
- HİÇYILMAZ, Ergun, **Teşkilat-ı Mahsusa ve Casusluk Örgütleri**, Ünsal Kitabevi, İstanbul 1979.
- ILIADIS, Manos, **Türk Gizli Servisleri ve MİT**, Atina 1998.
- İLTER, Erdal, **Millî İstihbarat Teşkilatı Tarihçesi**, Ankara 2002.
- KANSU, Mazhar Müfit, **Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber**, Cilt I, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1986.
- KARABEKİR, Kazım, **İstiklal Harbimiz**, Türkiye Yayınları, İstanbul 1960.
- KIZILER, Fikret, **Teşkilat-ı Mahsusa'dan Günümüze Kadar Türk İstihbarat Teşkilatları ve Konuya İlişkin Bibliyografya Denemesi**, Ankara 1995.
- TANSU, Samih Nafiz (Anlatan: Hüsamettin ERTÜRK), **İki Devrin Perde Arkası**, Ararat Yayınları, İstanbul 1969.
- TEVETOĞLU, Fethi, **Millî Mücadele Yıllarındaki Kuruluşlar**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1991.
- TEVETOĞLU, Fethi, vd., "Karakol Cemiyeti", **Türk Ansiklopedisi**, XXI. Cilt, Millî Eğitim Basm., Ankara 1970.
- Türk İstiklal Harbi İdari Faaliyetler (15 Mayıs 1919-2 Kasım 1923)**, Cilt VII, Genelkurmay Başkanı, Ankara 1975.
- YERASIMOS, Stefanos, **Türk Sovyet İlişkileri Ekim Devriminden Millî Mücadeleye**, Gözlem Yay., İstanbul 1979.

26/09/2023 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/karakol-cemiyeti/?pdf=3544> adresinden erişilmiştir